

3. A svédek szívesen használták fel a lakásrészvénnytársaságok neveként a skandináv mitológiai névanyagot vagy az olyan neveket, amelyek a helyre utaltak, vagy kifejezték a ház lakóinak kívánságát (pl. 'boldogság', 'béke' stb.). Gyakoriak voltak a svéd keresztnév is.

4. Az utolsó csoportba a finn nevek tartoznak, amelyek esetében az említett svéd módok finn nyelvű változataival van dolgunk. Itt is gyakoriak a helyre vagy kívánságra utaló elnevezések, és sajátos alcsoportot képeznek a kalevalai nevek.

A szerző nem volt rest, és bejárta az említésre méltó helyeket. Számításai szerint a még meglevő épületek közül 53 esetben a házra ráírták a nevet, gyakran feltüntették az építés évét, és nem ritkán különféle — enyhén vagy nagyon is szecessziós — díszekkel tették az épületet szemrevalóvá. Ezek a házak ma Helsinki féltve őrzött újabbkori műemlékei.

A könyv 33—73. lapján a helsinki utcanévtárat találjuk, vagyis városrészenkénti felsorolásban azokat a neveket, amelyeket 1970 és 1978 között vettek használatba. A 74—99. lapon pedig a Nimihakemisto (Névmutató) található, amelyben — immáron magyarázatok nélkül — szerepel az összes helsinki utcanév és hivatalos más helynév. A Hk jelzés arra utal, hogy a név az 1970-es, első kötetben keresendő, a puszta lapszám erre a kötetre vonatkozik.

12 légifelvétel és két, illetve a fűzött kötet címlapját is számítva három várostervrajz képezi a könyv illusztrációit.

A 101—200. lapon az első száz lap anyaga ismétlődik — svédül.

SZÍJ ENIKŐ

BARTA LÁSZLÓ—PÁHI FERENC, Szentes utcanévei.
Szeged, 1980. 155 lap + 1 térk. /Csongrád megyei Könyvtári Füzetek 12./

Szentes utcanéveivel először PÁHI FERENC, a szentesi levéltár nyugalmazott igazgatója kezdett el foglalkozni, majd halála után BARTA LÁSZLÓ folytatta a munkát. Jelen kötet anyagának túlnyomó része az ő kutatásainak az eredménye, de — amint ezt a bevezetésben (5) megjegyzi — „Páhi Ferenc kezdeményezése nélkül aligha vehetnénk kézbe e könyvecskét, ezért illőnek tartom, hogy nevünk együtt

legyen a címlapon". Nagy szerencse, hogy ez az értelmes kezdeményezés folytatóra és befejezőre talált, mert így a helytörténet és névtudomány igen jól sikerült könyvvel gazdagodott.

Várostörténet és utcanévtörténet szerves egységet alkot az első fejezetben (Az utcanévadás története). A gazdag levéltári anyagra támaszkodó összefoglalás hat korszakra osztva mutatja be a terjeszkedő város egyre bővülő utcanévrendszerét, a népi névadást háttérbe szorító hivatalos névadást. (1. Eleink utcanévei 1731—1848; 2. A tartós utcarend kialakulása 1850—1870; 3. Az 1906. évi nagy rendezés; 4. Az új lakótelepek és az 1932. évi névadás; 5. A felszabadulás után 1945—1960; 6. Napjaink utcanévadása 1961—1978.) Különösen érdekesek azok a közzétett képviselőtestületi jegyzőkönyv-részletek, amelyek utcanévvaltoztatásokkal és névtelen utcák elnevezésével foglalkoznak. Mivel a javaslattevők sokszor részletesen indokolják szándékukat, jól megragadható az egyes nevek, névcsoportok szemléleti háttere. A mesterséges utcanévadásban mindig elsőrendű szerepet játszott az emlékállítás a tiszteleti neveken keresztül. Amint a jegyzőkönyvekből kiderül, nemegyszer éles politikai vitákra adott alkalmat egy-egy utcanévrendező ülés. Jóllehet, napjainkban igen körültekintően és szigorú elvek szerint járnak el a hivatalos utcanévadók — lásd például az 59. lapon közölt tanácsi rendeletet —, mégis igen sok a további tennivaló, hogy az utcanévrendszer egyoldalúságai megszűnjenek. A „Névcsoportok” című fejezetben BARTA LÁSZLÓ megvizsgálja az utcanévek elő- és utótagjait, s megállapítja, hogy a 216 név közül „mindössze 68 (31,5%) van Szentesen, amelyet nem személyekről adtak. Pedig ezek alkotják utcanévkészletünk értékesebb részét, ezekben őrződött meg inkább a régi, kollektív névadás hagyománya” (83). A népi nevek közül mindössze 17 (6%) maradt fenn, közülük 8 már nem az eredeti helyet jelöli. Az utótagok gyakorisági listájában első helyen áll az utca (168 névben!), ezt követi a sor (15 névben) és az út (12 névben); az összes többi köznév fajlagos előfordulása nem éri el a tízet.

Az elemzésből fakadó tanulságokat javaslatokkal megtoldva a könyv végén találhatjuk (143). Ezekkel minden tekintetben egyetértünk. A régi szentesi utcanévek védelmében tett fáradozások remélhetőleg teljes sikerrel járnak majd.

A kutatók által bizonyára legtöbbször forgatott fejezet lesz a történeti utcanévtár. A szerző filológiai felkészültségéről, alaposágáról

már az első fejezet is meggyőzi az olvasót, s erre a benyomásra az adattár sem cáfol rá. Jól megválogatott, mégis bőséges, gazdag anyag, átgondolt, pontos szerkesztésben. Helyeselhető, hogy a névtár megmaradt névtárnak, és nem uralkodott el rajta a lexikonjelleg. Ez csak úgy sikerülhetett, hogy a szerző következetesen tartotta magát az előzetesen rögzített elvekhez, elsősorban az utcanevekben szereplő személyekről szólva: „Nem törekszünk pályájuk vagy életművük ismertetésére. Ehelyett azt mutatjuk meg, milyen közvetlen vagy közvetett szálak kötöttek vagy kötik őket Szenteshez” (86).

Az adattár lexikográfiai és technikai megoldásaival is meg lehetünk elégedve. Lényegét nem érintő kisebb észrevételeink a következők.

Mi indokolja az egyes címszavak alá besorolt történeti anyag fordított időrendű közlését? (Itt-ott mégis a szokásos — napjaink felé haladó — időrend tűnik fel, pl. a Kis Völgy oldal 112, Piartz uca 126 alatt.) Nem találtam betűrendi helyükön a Darázs dűlő és Gógány utca szócikkeket.

A kiemelést jól szolgálja a címszavak nagybetűs gépelése, és az is csak helyeselhető, hogy az egyszeres aláhúzást nem értelmi kiemelésre, hanem a nevek (nyelvi jelek) megkülönböztetésére használják. Az viszont zavaró, hogy a nagybetűs címszavak egyik oldalon bal, a másikon jobb szélre vannak húzva, mitöbb, ez a „rendszer” nem vonatkozik a nem nagybetűs (utalószó jellegű) címszavakra. Páratlan oldalakon ezért az olvasó kénytelen jobb és bal szélre párhuzamosan (illetőleg felváltva) figyelni. A figyelem könnyítését nagyban szolgálná az is, hogy nem csupán a címszavak, de az utalószavak is két-három betűközzel ki lennének emelve.

A szerény külső, a sokszorosítási eljárásból eredő szűk nyomda-technikai lehetőségek nem csökkentik a kiadvány értékét. Reméljük, minél több hasonló kötet jelenik meg az ország más helyein is. Mintaként, követendő példaként a „Szentes utcanevei” is eléjük állítható.

JUHÁSZ DEZSŐ

HORVÁTH ISTVÁN, Magyarózdai toronyalja. Írói falurajz egy erdélyi magyar faluról. Bp., 1980. 549 l.

A Magyar Helikon Könyvkiadó 1980-ban megjelentette az erdélyi HORVÁTH ISTVÁN költő és néprajzgyűjtő „falurajzának” bővített változatát. Az etnográfiai fogantatású falutörténet a névtanos számára is